

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 5797/19

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט ש' שוחט

המערערת: ריבה עזריאלנט

נ ג ד

המשיבים: 1. אהוד בן ש"ך
2. מרדכי בן ש"ך
3. תשבחות חברה להשקעות ישראליות
4. שכביץ בע"מ
5. פטרולגז חברת הגז הישראלית (1969) בע"מ
6. מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
מיום 18.6.2019 בת"א 35770-06-18 שניתן על ידי כבוד
השופטת עודד מאור

תאריך הישיבה: י"ב בטבת התשפ"ב (16.12.21)

בשם המערערת: עו"ד דליה יעקבי

בשם המשיבים 1-5: עו"ד אליעד שרגא; עו"ד שרון דיין;
עו"ד אופר אורן; עו"ד בניה צאיג;

בשם המשיבה 6: עו"ד מלי אומיד ברגר

פסק-דין

השופט ש' שוחט:

1. בהחלטה מיום 11.12.2018 דחה בית משפט קמא, השופט ע' מאור, בכובעו כרשם, את בקשת המערערת לפטור אותה מתשלום אגרה בגין תביעה כספית על סך 265,000,000 ש"ח שהגישה נגד המשיבים 1-5 (ת"א 35770-06-18) תוך שהוא מאפשר לה, לפנים משורת הדין, לשלם אגרה על סכום תביעה בשיעור של 10% מתביעתה, בשלב הראשון, ואת יתרת האגרה בשני תשלומים נדחים, מחצית טרם שלב ההוכחות ומחצית

בתום ההליך, וזאת בגדר סמכותו לפי תקנה 14(ז) לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ו-2007 (להלן: ההחלטה ; החלטת השופט מאור).

2. על ההחלטה הגישה המערערת ערעור בזכות לבית המשפט המחוזי (מכוח הוראת סעיף 96(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט); ע"ר 19-01-4192). בית המשפט המחוזי, כב' השופט אטדגי, דחה את הערעור על יסוד החומר בכתובים שהוגש על ידי הצדדים לערעור, מבלי לקיים דיון. לאחר שהמערערת הגישה בקשה לבטל את פסק הדין בשל אי קיום דיון, בקשתה התקבלה, אך השופט אטדגי חזר ודחה את הערעור, תוך שהוא נותן לה פטור מאגרה עד לסכום תביעה של 500,000 ש"ח ומאפשר לה להגיש כתב תביעה מתוקן, עד ליום 16.5.2019, כשעל כל סכום מעל לתקרת הפטור עליה לשלם אגרה מלאה (פסק הדין מיום 24.3.2019; להלן: פסק הדין של השופט אטדגי).

3. משהמערערת לא השיגה על פסק הדין של השופט אטדגי אף לא הגישה כתב תביעה מתוקן בהתאם להוראותיו, הורה בית המשפט קמא, השופט מאור, ביום 18.6.2019, על מחיקת התביעה (להלן: פסק הדין למחיקת התביעה).

4. בערעור שלפנינו, כמו גם בסיכום טענותיה, מלינה המערערת על פסק הדין של השופט אטדגי ועל פסק הדין למחיקת התביעה. לטענתה, בשני ההליכים, לא נשקלו השיקולים הראויים; הייתה התעלמות מהלכות נהוגות ותקדימים רלבנטיים; לא נלקחו בחשבון עובדות ומסמכים שהונחו על ידה. על בסיס השגות אלה עתרה המערערת לקבל את הערעור, לבטל את פסקי הדין ולאפשר לה לשלם את האגרה בגין תביעתה, בסכומה המקורי, בסוף ההליך.

דין הערעור על פסק דינו של השופט אטדגי להידחות.

5. פסק דין זה ניתן על ידי השופט אטדגי בשבתו כערכאת ערעור על החלטת רשם בית המשפט בו הוא מכהן, בכובעו כרשם. ההשגה על פסק הדין היא באמצעות הגשת בקשת רשות ערעור בהתאם להוראת סעיף 96(ד) לחוק בתי המשפט. המערערת לא הגישה בקשה כאמור ולא ניתן לשנות את סיווג ההליך שלפנינו מערעור לבקשת רשות ערעור (זאת לאור תקנה 410א לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 שחלות בענייננו; להלן: התקנות)). הרשמת ש' עבדיאן עמדה על הקושי האמור והחלטתה, מיום 6.9.2020, למחוק את ערעור המערערת על פסק הדין של השופט אטדגי בדין יסודה.

6. המערערת גם לא יכולה לערער על פסק הדין של השופט אטדגי במסגרת הערעור על פסק-הדין למחיקת התביעה, משל היה החלטת ביניים עליה ניתן לערער במסגרת פסק הדין הסופי. מהלך דיוני זה של המערערת מעמיד להכרעה מחלוקת משפטית שנתגלעה לה בע"א 8880/13 וינשל נ' משרד הביטחון (30.8.2016) (להלן: עניין וינשל). בפרשה זו קבע רשם בית המשפט המחוזי כי יש לסווג את תביעתם של המערערים, שם, ככזו שנכנסת בגדר תקנה 3(8) לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007. המדינה ערערה על החלטה זו לבית המשפט המחוזי וערעורה נדחה. המדינה לא הגישה בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי וטענה כי היא רשאית לערער עליו במסגרת פסק הדין הסופי בהיותו החלטת ביניים. השופט י' דנציגר קיבל את עמדת המדינה (שם, בפס' 60). לעומתו, השופט צ' זילברטל סבר אחרת ועמדתו הייתה כי משהמדינה כבר הגישה ערעור בזכות על החלטת רשם בית המשפט המחוזי וערעורה נדחה (על ידי בית המשפט המחוזי) נשללת ממנה הזכות לשוב ולערער פעם נוספת בזכות על אותה החלטה. המחלוקת נותרה בעינה משהשופט ס' גובראן, שהסכים לתוצאה של דחיית הערעורים שהייתה מקובלת על המותב, לא נדרש לשאלה שבמחלוקת.

בשאלה הדיונית שבמחלוקת נראית לי עמדתו של השופט צ' זילברטל.

7. השופט י' דנציגר בפרשת וינשל נסמך על העיקרון הכללי שמצא את ביטויו בתקנה 411 לתקנות לפיו יכול בעל דין להשיג על החלטה אחרת, ובכלל זה החלטה של רשם בענייני אגרה, במסגרת הערעור על פסק הדין שניתן בסיום ההליך. לגישתו, בעל הדין יכול לעשות כן גם אם הוא ערער בזכות על ההחלטה של הרשם לפני בית המשפט בו הוא מכהן כרשם, ונדחה משהחלטה על דחיית הערעור "ניתנת לערעור ברשות לפני בית המשפט" המחוזי או העליון לפי העניין (שם, בפסקאות 59-60).

מבחינה לשונית, תקנה 411 לתקנות מכוונת להחלטה אחרת – החלטה שאינה פסק דין – כך לשון התקנה, שניתנת במהלך המשפט ושעליה ניתן לערער ברשות. על החלטה כזו רשאי בעל הדין להשיג במסגרת ערעור על פסק הדין שניתן בסיום ההליך המשפטי ככל שלא השיג עליה בבקשת רשות ערעור שהגיש תוך כדי ההליך או אם השיג עליה בבקשת רשות ערעור והבקשה נדחתה מבלי שניתנה רשות ערעור, להבדיל ממצב בו ניתנת רשות ערעור והערעור נידון לגופו בערכאת הערעור שאז לא ניתן לראות את בעל הדין כמי 'שלא ערער' שהרי התקיים הליך ערעורי (ראו: רע"א 5834/03 אריה חברה לביטוח נ' חאדר, פ"ד נח(1), 854 (2003); ע"א (ת"א) 44868-07-17 רוזנשיין נ' רוזנבלום (23.5.2018). ראו והשוו לתקנה 150 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018,

שקובעת הסדר דומה ונוקטת באותה לשון). התקנה אינה מכוונת להחלטה שהיא פסק דין שניתן להשיג עליו ברשות. זהו המקרה שלפנינו. 'ההחלטה' של השופט אטדגי שדחתה את הערעור על החלטת השופט מאור בכובעו כרשם, הינה פסק דין ולא החלטה אחרת שאינה פסק דין. ניתן היה להשיג עליו ברשות ומשלא השיגו עליו ברשות לא ניתן, לדעתי, לערער עליו במסגרת פסק הדין הסופי.

8. שאלה אחרת – האם המערערת יכולה לערער במסגרת הערעור שלפנינו על החלטת השופט מאור, ההחלטה המקורית בעניין האגרה, עליה הגישה ערעור בזכות לבית המשפט המחוזי שנדונה ונדחתה, כזכור, בפסק הדין של השופט אטדגי? שאלה זו, שהותרה להכרעה על ידי רשמת בית המשפט העליון, בהחלטה מיום 6.9.2020 (סעיף 5 להחלטה), לא עמדה להכרעה ישירה בפרשת וינשל שכן ההשגה אותה הביאה המדינה במסגרת ערעורה באותו מקרה הייתה כלפי פסק דינו של בית המשפט המחוזי שניתן בערעור על החלטת הרשם ולא ישירות כלפי החלטת הרשם (ראו ההבחנה בחוות דעתו של השופט זילברטל, שם). עם זה, דומה שהתשובה שלילית שהרי זכות הערעור מוצתה עת נעשה בה שימוש בערעור לפני בית המשפט בו נותן ההחלטה משמש בו כרשם וכל שניתן הוא להעמידה במבחן נוסף על דרך של בקשת רשות ערעור בהתאם לסעיף 96(ד) לחוק בתי המשפט. עמד על כך השופט זילברטל בפרשת וינשל תוך הפניה לפסק דינו של השופט עציוני בע"א 38/77 צימדינג נ' גורדין, פ"ד לא(3) 401 (1977) שם נפסק, בעמ' 405:

"במהלכם הרגיל של הדברים, הרי ערעור על פסק דין אמנם פותח את החזית לכל ארכה, וניתן אף לערער בו, בזכות, על כל 'החלטה אחרת' שניתנה על ידי הרשם [...] ואולם אין דברים אלה אמורים שעה שהמערער כבר מיצה את זכותו לערעור בפני אותו בית משפט שבו יושב הרשם אשר נתן ה'החלטה האחרת'. במקרה כזה הייתי אומר, כי גם כאשר הערעור הוא על פסק הדין, הרי לענין אותה 'החלטה אחרת' אשר כבר נתבררה פעם אחת בערעור, יש צורך בקבלת רשות על פי סעיף 12(ד) לפקודת הרשמים [כיום סעיף 96 לחוק בתי המשפט, צ.ז.] על מנת שניתן יהיה לערער עליה פעם נוספת".

9. מענה חיובי לשאלה משמעותו כי שתי ערכאות ערעור שונות (שופט בית המשפט המחוזי בשבתו כערכאת ערעור על החלטת הרשם ובית משפט זה) ידונו באותה השגה ממש (ערעור על החלטת רשם בית המשפט קמא). לא זו אף זו, מענה חיובי לשאלה משמעותו הוא כי הדיון בבית משפט זה יהא בירור 'De Novo' לסוגיה שכבר הוכרעה

ובהתעלם מפסיקת ערכאת הערעור הקודמת שדנה באותה סוגיה בשלב שבו הוא היה מצוי בסמכותה הייחודית. מטעמי יעילות ומניעת הכבדה מערכתית, כבר נקבע בפסיקתנו כי כאשר מוגשת לערכאה המבררת בקשה לעיכוב ביצוע פסק דינה עד להכרעה בערעור, להבדיל מדחיית בקשת עיכוב ביצוע קצרה עד להגשת הערעור, ובקשה זו נדחית – הדרך היחידה הפתוחה בפניו של המבקש היא הגשת בקשת רשות ערעור על החלטה זו, ולא הגשה של בקשה מקורית חדשה לעיכוב ביצוע פסק הדין (ראו: ע"א 2631/15 הראל חברה לביטוח בע"מ נ' מסארה (17.6.2015); ע"א 8763/15 זיו נ' גפא הנדסה בע"מ (15.5.2016); ע"א 7383/15 אהרונב נ' בכבזה (16.11.2016); רע"א 7325/16 אליהו נ' טוביה (29.11.2016)). פסיקה זו באה לעולם הגם שמבחינה לשונית התקנה הרלוונטית לא שללה אפשרות של קיום דיון 'מחדש' באותה סוגיה בשתי ערכאות שונות (ראו והשוו ללשון תקנה 467(ב) לתקנות לעניין הסמכות שניתנה לבית משפט של ערעור להורות על עיכוב ביצוע להחלטת הערכאה הדיונית, לאחר שהוגש הערעור, כשלשון התקנה אינה מסייגת את הסמכות וטומנת בחובה היתר לבחון 'מחדש' את הבקשה לעיכוב ביצוע אפילו ניתנה כבר החלטה מטעם הערכאה הדיונית בנושא). תקנה 411 לתקנות, היא התקנה הרלוונטית לסוגיה בה עסקינן, שוללת מפורשות אותו דיון 'מחדש' ובזכות בבית משפט זה (במסגרת ערעור על פסה"ד העיקרי) בנסיבות כבענייננו, בהן כבר הוגש ערעור והוכרע (לאור רישת התקנה: "לא ערער בעל דין על החלטה שאינה פסק דין [...]"). לכן, על דרך קל וחומר, טעמי יעילות ומניעת הכבדה מערכתית תומכים במסקנה שהתשובה לשאלה צריכה להיות שלילית. מעבר לשיקולים אלו, סבורני כי שיקול מדיניות נוסף שתומך במסקנה הוא הכלל בדבר כיבוד בין ערכאות. משדן בית המשפט קמא (במותב דן יחיד) בערעור על החלטת הרשם, לא יאה זה יאה כי ערכאת ערעור זו תידרש להשגות המערערת על החלטת הרשם, כאילו ערכאת ערעור קודמת כלל לא דנה באותן השגות. לטעמי, הכלל בדבר כיבוד בין ערכאות מחייב כי התערבות בהחלטת הרשם תוגבל לדרך של התערבות ערעורית בפסק-הדין שניתן בערעור שכבר הוגש על אותה החלטה, ובדרך שהתווה המחוקק (הטעונה מתן רשות ערעור, לפי סעיף 96(ד) לחוק בתי המשפט, רשות שבמקרה דנן כלל לא התבקשה).

10. דין הערעור על פסק הדין למחיקת התביעה להידחות.

המערערת אינה חולקת על העובדה שלא הגישה כתב תביעה מתוקן בהתאם להוראות פסק הדין של השופט אטדגי. טענתה היחידה בהקשר זה היא כי הגישה, ביום 2.6.2019, כתב תביעה מתוקן בו לא ציינה את סכום התביעה וכי השופט מאור היה מודע לו. חרף זאת הורה על מחיקת התביעה.

המערערת אכן הגישה כתב תביעה מתוקן ביום 2.6.2019 (מסמך שערור בכתב יד שמונה 665 עמודים) והשופט מאור אכן היה מודע לו. למרבה הצער, המערערת לא מצאה לנכון לציין כי השופט מאור נדרש למסמך זה בהחלטה אחרת מיום 11.6.2019, בה הסביר למערערת מדוע אין הוא יכול לאשר את קבלתו – אין זה מתפקידו של בית המשפט לקבוע את סכום התביעה – ומדוע עליה להגיש אותו מחדש תוך ציון סכום התביעה ותשלום אגרה כפי הוראות פסק הדין של השופט אטדגי (כל סכום מעל 500,000 ש"ח). בהחלטה זו, עליה לא הוגש ערעור, הובהר למערערת כי אם לא תעשה כן לא יהיה מנוס ממחיקת התביעה. משלא עשתה כן, חרף ארכה שניתנה לה, בדין נמחקה התביעה.

11. אשר על כן, אציע לחבריי לדחות את הערעור, מבלי לעשות צו להוצאות, וזאת נוכח נסיבותיה האישיות של המערערת ואי-הבהירות ביחס לשאלת זכותה לערער במסגרת ערעור על פסק הדין הסופי בהליך על ההחלטה בבקשה לפטור מאגרה שלגביה ניתן פסק דין בהליך ערעורי קודם.

ש ו פ ט

הנשיאה א' חיות:

1. אני מצטרפת לתוצאה שאליה הגיע חברי, השופט ש' שוחט, לפיה דין הערעור להידחות. המערערת מעלה מספר טענות ובהן השגה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מיום 18.6.2019, שבו נמחקה תביעה שהגישה המערערת בשל אי תיקון כתב התביעה או הפקדת ערבון (להלן: פסק הדין למחיקת התביעה); וכן השגות על החלטה קודמת בבקשה לפטור מאגרה שנתן השופט ע' מאור, בכובעו כרשם בית המשפט המחוזי, ביום 11.12.2018 במסגרת אותה תביעה (להלן: ההחלטה בבקשה לפטור מאגרה). השגות המערערת על הבקשה לפטור מאגרה מועלות כאן, למעשה, בפעם השנייה, וזאת לאחר שערעור בזכות שהגישה המערערת על ההחלטה נדחה בפסק דין שניתן על-ידי השופט י' אטדגי (להלן: פסק הדין מיום 24.3.2019).

2. אשר להשגות המערערת על הבקשה לפטור מאגרה. תקנה 150 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: התקנות החדשות), אשר החליפה את תקנה 411 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, עוסקת ב"השגה על החלטות שאינן פסק דין", וזו לשונה: "לא ערער בעל דין על החלטה שאינה פסק דין והיא ניתנת לערעור ברשות בלבד, או שביקש רשות לערער עליה והבקשה נדחתה בלא שניתנה רשות ערעור, אין בכך כדי לפגוע בזכותו להשיג על אותה החלטה בבואו לערער על פסק הדין במשפט". ההחלטה

בבקשה לפטור מאגרה היא "החלטה אחרת", ובהקשר זה כבר נפסק כי גם לאחר כניסתן של התקנות החדשות לתוקף, בעלי דין רשאים להעלות השגות על "החלטות אחרות" במסגרת ערעור בזכות על פסק הדין הסופי שניתן בעניינם (ראו למשל רע"א 516/21 מנקוביץקי נ' חברת דואר ישראל, פסקה 15 (9.5.2021)). אך זאת רק מקום שבו בעל דין לא מיצה בזמן אמת את זכותו לערעור על אותה החלטה, אם משום שלא ביקש לערער עליה או משום שביקש רשות לערער עליה והבקשה נדחתה.

בענייננו, לעומת זאת, המערערת כבר מיצתה את זכותה לערער על ההחלטה בבקשה לפטור מאגרה וכאמור, ניתן בעניין זה פסק הדין מיום 24.3.2019. בנסיבות אלה אני סבורה, כחברי השופט שוחט, כי אין לאפשר לבעל דין להשיג פעם נוספת על החלטה אחרת שלגביה כבר ניתן פסק דין בהליך ערעורי, בין על דרך של ערעור בזכות ובין על דרך של קבלת רשות ערעור (בהקשר זה ראו ע"א 38/77 צימרינג נ' גורדין, פ"ד לא(3) 401, 405 (1977); כן ראו והשוו המחלוקת שנפלה בע"א 8880/13 וינשל נ' משרד הביטחון (30.8.2016) בין השופט צ' זילברטל, אשר סבר כי אין לאפשר השגה על החלטה אחרת שכבר ניתן לגביה פסק דין בערעור (פסקה 2 לחוות דעתו) ובין השופט י' דנציגר, אשר סבר כי יש לאפשר השגה בדרך של ערעור על פסק דין של בית משפט מחוזי שניתן בערעור על החלטת רשם (פסקה 60 לחוות דעתו)).

מסקנה זו עולה, לשיטתי, מלשונה ותכליתה של תקנה 150 לתקנות החדשות, וכן משיקולי יעילות ואחידות כלל מערכתיים, ובפרט הצורך ביעול, פישוט וקיצור ההליכים האזרחיים אשר עמד ביסוד הרפורמה בסדר הדין האזרחי. מסקנה אחרת משמעותה כי שתי ערכאות ערעור שונות ידונו מבראשית באותה החלטה, וכי ערכאת הערעור על פסק הדין הסופי תדון בהחלטה בהתעלם מפסיקה של ערכאת הערעור הקודמת באותה הסוגיה עצמה. תוצאה זו אינה רצויה ועלולה להוביל לביטול זמן שיפוטי ולסתירות בהחלטות שיפוטיות.

3. אשר לטענת המערערת בנוגע לפסק הדין למחיקת התביעה, אני מצטרפת לאמור בפסקה 7 לחוות דעתו של חברי.

דין הערעור להידחות, אפוא, ואף לענין אי-פסיקת הוצאות בערעור מקובלת עלי עמדת חברי השופט שוחט.

ה נ ש י א ה

השופט ע' פוגלמן:

מקובלת עליי מסקנת חברי השופט ש' שוחט כי דין הערעור להידחות, ומצטרף אני גם להערות חברתי הנשיאה א' חיות.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ש' שוחט.

ניתן היום, י"א בשבט התשפ"ב (13.1.2022).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א ה